

**VREEMDELING
ZOEKT KAMER**

EGON HOSTOVSKÝ

VERTALING Edgar de Bruin

zirimiri press

Opgedragen aan dokter Josef Träger

1

Meneer Norman droeg de koffer van zijn huurder slechts tot voor de buitendeur. Weliswaar lag het oorspronkelijk in zijn bedoeling om met de dokter op te lopen tot aan het metrostation of de bushalte, daarom had hij ook zijn bontjas en handschoenen aangetrokken, maar zodra hij zijn hoofd buiten de deur had gestoken was hij van gedachten veranderd. Het was koud en er stond een bijtende wind. Hij voelde enige gêne toen hij de zware zwarte koffer op de stoep zette en in de onmiskenbaar verbaasd opengesperde ogen van de dokter keek. Door de gêne van de ene en de verbazing van de andere man duurde het even voor ze elkaar een hand gaven. In meneer Norman had een slecht geweten het enkele momenten aan de stok met luiheid en de angst om een koutje op te lopen. Het geweten werd in een oogwenk verslagen.

‘Dus nogmaals – het beste, dokter. En neem me niet kwalijk dat ik niet verder meega, maar zodra ik bezweet raak, heb ik zo een koutje te pakken en uw koffer is verduveld zwaar!’

‘Natuurlijk, natuurlijk, meneer Norman, ik zou het niet eens goedvinden als u met mijn rommel liep te sjouwen. Het allerbeste en breng de complimenten over aan uw vrouw.

Dank u voor alles, het was prettig toeven bij u en trouwens – we nemen vast niet voor altijd afscheid van elkaar.’

‘Ik moet ú bedanken, dokter.’

‘Voor wat, als ik vragen mag?’

‘Dat u uit eigen beweging de kamer aan mijn zuster hebt afgestaan. Daarvoor bedank ik u dus.’

Dokter Marek wuifde het bedankje weg en het verslagen geweten van meneer Norman fluisterde nog: ‘Iemand anders zou het niet hebben gedaan en van een andere huurder zou ik niet zo onbeholpen afscheid hebben staan nemen.’ ‘Maar met dit hondenweer nu,’ voegde de luiheid er snel aan toe.

Ieder ging zijns weegs. Meneer Norman keerde terug naar de gang en wreef in zijn handen; niet omdat hij verkleumd was, maar vanwege een prima idee: nu een lekker glaasje whisky! Hij stapte de keuken binnen. Uit de belendende kamer vroeg een vrouwenstem: ‘Wat is er? Heeft ie een taxi genomen?’

‘Ja,’ loog meneer Norman. ‘Het is koud buiten en het waait, je zou nog geen hond de straat op sturen. Hopelijk heb ik me niet te veel in het zweet gewerkt met die koffer. Je weet dat ik meteen ...’

‘Meteen een glas whisky neemt als je bang bent voor een koutje.’

‘O ja, daar had ik helemaal niet aan gedacht. Maar je hebt me op een geweldig idee gebracht. Brr, die dokter zal bevriezen! Maar het is een goeierd, eentje uit duizenden. Ik hoefde me vorige week maar te laten ontvallen dat mijn zuster naar New York kwam en ik niet wist waar ik haar laten moest, of hij had het direct door.’

‘Kom nou! Iedereen heeft het door dat je vroeg of laat je huis uit moet als de huisbaas je kwijt wil!’

‘Je zit weer onzin uit te kramen! Ten eerste zijn huurders nu bij wet beschermd en ten tweede wilde ik hem niet kwijt. Hij betaalde keurig, nam geen vrouwvolk mee naar zijn kamer en bedronk zich niet. Jij staat direct op je achterste benen als je over iemand hoort dat het een goed mens is.’

‘Kom nou! Bij jou is iedere gek een goeierd. Een rare snijboon was het! En waar leeft hij van? Heb je al eens een dokter gezien die niemand behandelt? Ik ging hem zo veel mogelijk uit de weg, hij had van die eigenaardige ogen en liep zo krom, alsof hij bang was dat de politie hem elk moment op zijn nek kon springen.’

De besproken persoon kwam uit de metro op 103rd Street. Hij droeg de koffer in zijn rechter-, daarna in zijn linkerhand, probeerde hij hem toen op zijn schouder te nemen, maar dat lukte niet en geen van de voorbijgangers, die zijn falende pogingen weliswaar geboeid gadesloegen, hielp hem. Uiteindelijk nam hij de koffer in beide armen voor de borst. Nu zat hij hem in de weg. Hij bleef strompelen en zachtjes kreunen, op zijn voorhoofd brak het zweet uit en gleeed over zijn neus en wangen. Zodra hij het daglicht in wankelde, straalde het opschrift van cafeteria Columbia hem tegemoet:

HAAST JE BEDACHTZAAM EN GUN JE VOOR EEN
BELANGRIJKE BESLISSING EEN HAPJE EN DRANKJE.

De man met de koffer volgde de wijze raad op en ging naar binnen.

‘Hé, daar! Ja, u daar met die zwarte kist! Vergeet uw bonnetje niet!’

Hij schrok op en sleepte de koffer in bijna schuldbewuste

haast terug naar de ingang om uit de pasgelakte houten kast een bon te trekken. Er ging een bel over in de kast, de man met de koffer schrok opnieuw, maar glimlachte om zijn nodeloze schrikreactie en waggelde met het bonnetje in zijn geheven linker- en de last in zijn stijve rechterhand naar de toonbank. Pas voor de toonbank realiseerde hij zich maar twee handen te hebben en hij begon nerveus om zich heen te kijken waar hij zijn bagage kon neerzetten.

‘Wacht, wacht, beste man! Pak eerst een dienblad, hier, bestel maar waar u trek in hebt, dan breng ik ondertussen uw koffer naar dat tafeltje daar, ziet u wel? Zeker voor het eerst in New York, hè?’

Het was een priester, hij had een boordje om, een stevig postuur met olijke blauwe ogen en veel, heel veel rimpels op zijn hoge voorhoofd. Zijn stem, geschoold door zijn ervaring als prediker en biechtvader, klonk soepel en lankmoedig, kennelijk hielp hij vaak vreemdelingen of zoekenden en dolenden in moeilijkheden.

‘Buitengewoon vriendelijk van u, maar doet u geen moeite alstublieft ... ik ... o, dank u wel, heel erg bedankt, ik ben niet voor het eerst in New York, maar ik ben een beetje moe. Ik kom zo naar u toe, ik neem alleen thee.’

Vriendelijkheid is besmettelijk. De meisjes achter de toonbank schonken de hijgende en koud bezwete man een glimlach, een brunette gaf hem zijn thee en maakte een gaatje in zijn bon, ze boog zich naar zijn oor toe en beval hem fluisterend de cheesecake aan, want die was vandaag bijzonder lekker, en de keukenjongen die juist voorzichtig op een enorme schaal hele stapels van het aangeprezen gebak kwam brengen, gaf dokter Marek een vriendelijk knikje met zijn kin en een

knipoog. Onder de aanrakingen van vriendelijkheid kalmeerden de trillende handen van de dokter snel en zijn heen en weer schietende ogen rustten nu aandachtiger op de dingen en de mensen. Hij bleef maar bedanken: de meisjes, de ober die voor klanten een afgepasst lepeltje suiker in het kopje deed, de schoonmakers die tussen de stoelen voor hem opzij stapten, en opnieuw die geestelijke bij wie hij nu plaatsnam. De eerwaarde zat niet alleen aan het tafeltje. Tegenover hem hing een magere, doodsbleke jongeman met een kolossale ongekamde haardos, hij staarde naar een droog restje zwarte koffie op de bodem van zijn kopje, steunde met zijn kin op zijn vuisten en beet op zijn onderlip. Hij was verkouden en haalde steeds zijn neus op. Hij keek wanhopig, als een kandidaat voor zelfmoord of een psychoanalytische behandeling.

De priester wendde slechts even zijn ogen van hem af toen dokter Marek plaatsnam, maar richtte zijn blik direct weer op zijn tafelenoot. Die twee, de priester en de jongeman, hoorden bij elkaar, dat was van meet af aan duidelijk, hoewel ze geruime tijd geen woord tegen elkaar zeiden. De dokter slurpte van de thee en voelde af en toe aan de koffer die naast zijn been stond.

‘Nee, beste vriend,’ zei de priester uiteindelijk tegen de in elkaar gedoken jongeman, ‘die hele ellende spruit niet voort uit je beroep, maar uit je karakter. Dichter zijn betekent niet dat je koste wat het kost op zoek moet naar smart.’

De blik van de eerwaarde gleed iets onder zijn oogleden vandaan en beroerde even het gezicht van dokter Marek. Misschien zocht hij instemming, misschien ook speurde hij naar de indruk die de aanwezigheid van de dichter op de vreemde-ling maakte. Het hoopje ellende waaronder de poëet schuil-

ging, was kort van stof. Hees sputterde hij slechts enkele woorden tegen: ‘U hebt geen verstand van poëzie, eerwaarde.’ Daarna verviel de jongeman weer in stilzwijgen en neus ophalen. Die twee hadden vast niet verwacht dat de bedeesde vreemdeling de stilte zou doorbreken. Ze schrokken bijna toen het gebeurde.

‘Volgens mij mag een dichter niet op zoek zijn naar smart, niemand van ons mag op zoek zijn naar smart, slechts naar vreugde.’

De jongeman hield zijn adem in en wreef in zijn ogen, alsof hij beter wilde zien. De geestelijke wendde snel zijn gezicht naar de vreemdeling, maar het duurde een paar tellen voor de lankmoedige glimlach van daarnet zich erover verspreidde.

‘Ja, beste man, u zit er niet ver naast. Wat is uw nationaliteit?’

De glimlach werd dieper en breder toen de geestelijke alwetend naar zijn nationaliteit vroeg.

‘Tsjechisch.’

De predikant veranderde op slag in een biechtvader: ‘En uw beroep?’

‘Arts.’

‘Arts – dat zou ik nooit zeggen!’

Toen werd de biecht door de dichter onderbroken. Hij stond op. Hij was angstaanjagend lang, nog een goede halve kop groter dan de priester. Ook dokter Marek kwam overeind en maakte een buiging. Tegenover elk apart.

‘Gegroet, heren.’

Ze staarden hem na, terwijl de priester zijn hoofd schudde: de vertrekkende man was de onhandigheid zelve, hij stootte

tegen stoelen en gasten en toen hij zich wilde verontschuldigen, zette hij zijn koffer op iemands voeten. In plaats van naar de uitgang liep hij trouwens in de richting van de telefooncabines. Pas nu snoot de dichter zijn neus en haalde hem niet langer op.

‘Als u het niet erg vindt, eerwaarde, dan ga ik weer rustig zitten. Ik wilde al weggaan. Stapelgek werd ik van die vent. Ik heb er een gloeiende hekel aan als een vreemde zich in mijn gesprek mengt ... Ik ben niet op zoek naar smart, eerwaarde, ik ben op zoek naar deemoed. Meer kan ik niet zeggen. De ellende van mijn soort mensen berust erop dat ze niet voor zichzelf kunnen opkomen.’

De eerwaarde dacht even na, de rimpels op zijn voorhoofd namen toe.

‘Goed, mijn beste, ga zoeken, elke overwinning begint met zoeken ... Tussen twee haakjes, was Rilke ook niet een Tsjech?’

‘Alleen als ze in Bohemen in het Duits schrijven.’

De dichter, op zoek naar deemoed, leefde lichtjes op, want het was hem gelukt de criticus een tik op de neus te geven, en hij die hem in ontvangst had genomen, vond met zijn tong slagvaardig de vurigheid van een predikant en zette die bedreven om in een retorische vraag: ‘Zover ik weet, leven er niet alleen Tsjechen in Bohemen, is de Tweede Wereldoorlog niet vanwege iets van een ingewikkeld conflict met de Duitsers juist in Tsjechoslowakije begonnen?’

‘Geen idee, en ik wil ook niets horen over de Tweede Wereldoorlog. We hebben nu toch vrede, of niet soms? Vandaag is het godzijdank 8 december 1945. Eerwaarde, moet u meneer Smith niet bellen? Ik snap niet dat hij er nog niet is.’

De eerwaarde liep naar de telefoon om meneer Smith te bellen. Hij zocht in zijn zak naar kleingeld en in zijn hoofd naar verheven gedachten. Maar hij vond kleingeld noch een gedachte die zijn ziel tevreden kon stellen, hij liep naar de kassa om een dollar te wisselen. Uit de kluwen woorden van zonet maakten er zich enkele los en cirkelden rond zijn brein: ‘Het is toch vrede, of niet soms? Het is toch vrede, of niet soms?’ Hij moet iets tegen de dichter zeggen als hij straks bij hem terugkomt. Je moet voortdurend iets tegen de mensen zeggen. Een wijsheid, de waarheid, iets scherpzinnigs – wat nog meer? Tegelijk met de dollar wisselde hij een stuk van een onvoltooid idee. Hij zal tegen de dichter zeggen: Weet u waar u voortdurend naar op zoek moet? Naar vrede, vrede voor uzelf en voor anderen. Ja, dat zal hij tegen hem zeggen.

Hij stond in de cabine en draaide een nummer. Maar plots stakte hij, want hij hoorde een bekende stem uit de cabine ernaast. Met een Engels nepaccent. De man met de koffer!

Nee, de eerwaarde is niet nieuwsgierig en het is tot dan toe nog nooit bij hem opgekomen het telefoongesprek van een onbekende af te luisteren. Dus waarom luistert hij dan nu als een snotneus bij een sleutelgat, waarom legt hij een hand aan zijn oor, waarom duwt hij stilletjes met zijn voet de deur een eindje open om beter te kunnen horen? En waarom dwalen zijn vingers verdwaasd over zijn gezicht, waarom doven de fonkelingen van het predikersvuur in zijn ogen en schokken zijn lippen als in golven van meelij of ontroering? Wat hoort hij, wat hoort de eerwaarde?

Hij keerde terug bij de dichter.

‘Meneer Smith is niet thuis.’

‘Waarom klinkt u zo mismoedig, eerwaarde? Als hij niet

thuis is, dan is hij onderweg en zal hij in een wip hier zijn.'

De dichter had zijn wanhoopsschoenen al uitgetrokken. Maar nu gleeed de eerwaarde erin.

'Hoor eens ... die man ... die man met de koffer ... Ik hoorde hem met iemand praten. Ik wilde hem niet afluisteren, ik heb trouwens alleen zijn ...'

'Well, wat hebt u gehoord? Wat heeft u zo van uw stuk gebracht?'

'Ik kan het niet uitleggen. Misschien was het een vrouw met wie hij sprak ... ja, vrijwel zeker een vrouw! Maar ... alsof ze niet van deze wereld was ... gelet op wat hij tegen haar zei.'

De jongeman amuseerde zich kostelijk. Kennelijk ontmoette hij op zijn dichtersomzwervingen vaker leedvermaak dan deemoed.

'Een vrouw van gene zijde? Eerwaarde, dan hebt u toch verstand van poëzie! En wat zei die opmerkelijke landgenoot van Rilke tegen haar? O, vertelt u me dat maar een andere keer, hier is meneer Smith eindelijk.'

Meneer Jones is een grappig mannetje. Klein, rond, vrolijk, beweeglijk, met een spierwitte baard en kaal.

In zijn smalle, raamloze kantoor met te scherp elektrisch licht zaten en stonden ongeveer vijf mensen, wachtend op onderdak dat de handige meneer Jones telefonisch zou regelen. De telefoon van meneer Jones ging drie keer per minuut over en vormde waarschijnlijk met de vulpen de enige uitrusting van deze makelaar. Meneer Jones maakte als een komiek voor de microfoon aan de lopende band grappen door de telefoon en tussen de grappen door smokkelde hij zakelijke aan-

gelegenheden: provisie, de wekelijkse huur voor een kamer met badkamer en voor een kamer zonder badkamer, de borg voor een vijfkamerwoning en de waarde van antiek meubilair uit een vrijgekomen tweekamerwoning. Hij sprak nu eens in de telefoon en dan weer tegen de wachtende koesteraars van illusies in zijn kantoor. De wachtenden waren onnaardevol geduldig, kwamen niet in opstand, protesteerden zelfs niet als meneer Jones hun na al dat gebel niet op onderdak, maar op een grap trakteerde.

‘Mevrouw Friedrich, ik heb goed nieuws voor u. Op z’n laatst mei 1946 hebt u een flat in de Bronx. Ogenblikje! Hallo, met Jones. Dag, Harry, warm weertje vandaag, niet? Je tanden gaan ervan zweten! Watte? Water in de leiding? Als moeder de vrouw maar niet bevroren is! Die twee kamers komen binnen een maand of twee vrij. Wat ...? Welnee, nu gaat dat niet, de eigenaar ligt in het ziekenhuis. Rustig maar, hij komt niet terug, zijn arts heeft me z’n erewoord gegeven dat hij op z’n laatst binnen twee maanden de pijp uit gaat, endeldarmkanker. Wat zeg je nou ...? Nee, Harry, jij gaat dood aan je brutale bek, niks kanker. Binnen twee maanden kan je daar intrekken. En laat weer eens wat van je horen ... Ja, mevrouw Friedrich, die prachtige woning is in mei van u.’

‘Maar het is pas december! Wat moet ik in de tussentijd?’

‘Ga naar Florida, mevrouw Friedrich! Als ik u was ... Zo zo, er komt hier nu iemand met koffer en al binnen! Vriend, ik ben makelaar, geen huisbaas, makelaar Jones. Moment! Hallo, met wie spreek ik? Meneer Korda? Hoe gaat het ...? Heeft hij zich bedacht, zegt u ...? Wat een verdraaide sukkel! Kop op, ik vind wel wat anders voor u. Tot ziens ... Wilt u die zwarte hutkoffer van u wegzetten, meneer. Hebt u achter de

deur nog meer van dat soort kisten staan? Waarmee kan ik u van dienst zijn?’

‘Mijn naam is Marek.’

‘Hoe gaat het, meneer Marek? Marek, Marek, Ma-rek, hier heb ik uw naam op dit gele kaartje ... Het is op 106th Street, tussen Columbus Avenue en Amsterdam Avenue, nummer 220. Mevrouw Frank zal u met open armen ontvangen, ze verwacht u al, hou uw geld en een vriendelijk woord in de aanslag, het is een kenau, mochten er problemen zijn, belt u me maar, dan grijp ik in. Tien dollar krijg ik, alstublieft. Succes ... Hallo, met Jones ... Richard Jones ... Ogenblikje! Meneer Larek of hoe u ook heet, wilt u dat geval niet liever hier laten, dat u zich zonder dat ding aan mevrouw Frank kan voorstellen? Zo gaat u geen potten bij haar breken!’

‘Dank u, ik wil er meteen intrekken en al mijn spullen zitten erin.’

‘Dan hebt u echt heel veel! En alleen maar spullen? Geen dieren dus, ik bedoel een hond, kat, vissen? Nou ja, wat u wilt. Succes! Hallo, met Jones, hoe maakt u het, mevrouw Kohen? Wat zegt u ...? Wandluizen? Ga weg! Veel of hier en daar maar eentje? Wat u moet doen? Dat moet u mij niet vragen, daarvoor kan u beter bij de drogist terecht. Ogenblikje ...!’

Meer hoorde dokter Marek niet. Hij stond op de door een ijzige wind schoongeveegde straat. Het was nog geen vijf uur in de middag, maar de avond met de brandstapels gekleurde lichten viel al over New York. Alsof de donker geworden hemel zich traag op de aarde neervlijde, doorboord door talloze vlammeende vierkantjes en rechthoekjes in de legeringen van wolkenkrabbers, waarvan de contouren door de dikker wordende schemering vervaagden.

Dokter Marek zette slechts een paar stappen. Hij bleef staan en rustte uit, zijn blik dwalend over de lichtfontein en waar mensen en wagens het onstuimigst omheen zwermden.

‘Hé, meneer, ik neem u mee, waar gaat het heen? Naar het station?’

‘Dank u, ik ga slechts naar 106th Street, dat is voor u te dichtbij.’

‘Dat maakt niet uit, geef me maar vijftig cent, ik zet niet eens de meter aan, u kan die koffer van u toch nauwelijks tillen!’

‘Goed dan, het is op 106th Street aan de westkant, nummer 220. Nu moet u toch zelf toegeven dat het belachelijk is om voor zo’n klein eindje een taxi te nemen.’

‘Oké, sir, geef me dan maar enkel vijfendertig cent!’

‘O nee, ik geef u vijftig cent, het gaat me niet om het geld!’

‘Het gaat tegenwoordig iedereen om het geld, yes, sir, arm zowel als rijk ... Son of a bitch! Zag u die vent die zo vlak voor me overstak? Bij een ander was ie al dood geweest. Bent u een Duitser, meneer, of een Fransman?’

Geen antwoord. Het is vervelend als de ander geen boe of bah zegt op een fatsoenlijke vraag. De chauffeur draaide zich een stukje om om het gezicht van zijn passagier te zien. Het lukte maar niet. Is hij er soms uitgevallen? Hij bleef zich maar omdraaien. En hij slaakte een zucht van verlichting toen hij achter zijn rug eindelijk de stem van de vreemdeling hoorde: ‘Nee, het gaat me niet om geld, ik heb onderdak nodig. Met name een tafel. Ik ben op tafels gesteld ... We zijn er, geloof ik, al.’

De chauffeur dacht na. Hij heeft al veel mensen vervoerd die hem hebben toevertrouwd waar ze het meest op gesteld

waren, maar een passagier die van tafels houdt heeft hij nog nooit gehad! No, sir! Hij haalde zijn schouders op en stopte.

Het huis zag er vanbuiten mooi uit en de straat was stil. Dokter Marek stond een tijdje voor de drempel van zijn nieuwe onderkomen en dacht na. In het hele blok waren de panden niet van elkaar te onderscheiden. Ze waren allemaal rood, voor zover de karige verlichting het gezichtsvermogen niet bedroeg. En ze hadden allemaal een ouderwetse ingang met twee pilaren. Op een zomeravond zat men vast in de schemering onder die pilaren op de trap en draaiden kinderen wild rond op rolschaatsen. Nu was de straat echter vrijwel uitgestorven, alsof mensen en wagens slechts werden agetrokken door bronnen van verblindend licht – en hier was weinig licht. Een dik ingepakte jongen met een capuchon op staarde naar dokter Marek. Met in zijn ene hand een pistool, in de andere snoep.

‘Wat zit er in je koffer?’

‘Boeken, vooral boeken, en wat kleren.’

‘Hoe heet je?’

‘O, ik heb een gekke naam, jongen!’

‘Zeg op!’

‘Václav Marek.’

‘Watte? Dat is geen naam. Waar woon je?’

‘Ik kom hier wonen.’

‘Ik woon hier ook. Ken je mevrouw Frank? Die heeft een snor, haha. Ze zit op de begane grond, wij op de eerste en de tweede verdieping.’

‘Kom, laten we aanbellen.’

‘Ga maar alleen, ik ga pas naar huis als ze me roepen voor het avondeten. Wat moet je thuis? Thuis ga je dood.’

‘Wie heeft je dat wijsgemaakt?’

‘Dat zegt papa tegen mama. Wacht, ik schiet je neer! Pang! Pang!’

‘Schiet je graag op mensen?’

‘Alleen als ze meteen neervallen! Met jou is er niks aan, ik moet gaan.’

Er passeerde een vrachtwagen. De jongen stak het pistool en de snoep in zijn zak, holde achter de wagen aan. Hij slaagde erin de achterkant vast te grijpen en zich op de opstaptrede te slingeren. Een halsbrekende toer! Gelukkig kwam er een politiewagen aan. Beide auto's stonden voor het rode licht. De jongen keek om, zag de ordehandhavers en zette onzeker een voet op het wegdek. Een agent stapte uit en liep naar de kwajongen toe. Wat ging hij tegen hem zeggen? Hij stak zijn vinger op en zei slechts: ‘Als je je maar stevig vasthoudt, boef!’

Dokter Marek glimlachte. Als hij glimlachte, stond zijn gezicht bedroefder dan daarvoor. Hij belde aan.

Een lelijke heks in een ochtendjas en met een warrige kop haar deed open.

‘Wat moet u?’

Het klonk allerminst vriendelijk.

‘Ik ben dokter Marek en ben gestuurd door meneer Jones ...’

De verandering in het gerimpelde gezicht met haartjes alsmede in de krassende stem was verdacht abrupt. De mond begon te grijnzen, een kunstgebit werd onthuld, de bangelijke ogen flakkerden opgetogen op en de woorden werden van het gefleem zo kleverig zacht dat ze nauwelijks los konden komen van haar tong en lippen.

‘Ach, u bent het! Komt u verder, hier is het lekker warm, u

moet wel tot op het bot verkleumd zijn! U krijgt koffie, sterk en heet, het water staat al te koken, kom verder, jongeman, en laat me eens kijken! Wel, precies zo had ik me u voorgesteld.'

De oude vrouw kwebbelde maar door. Alsof ze het tegen een kind had en zijn gebrabbel imiteerde. Ze liepen door een schone gang langs enkele deuren, een telefoonautomaat, een kunstpalm, waarop ze een ruime warme keuken betraden. Wit, geboend, opgeruimd en met de geur van koffie en kruiden.

'Doe of u thuis bent, trek uw jas maar uit, jongeman, ga lekker zitten en vertel me wat u in uw kamer wilt hebben. Wat voor gordijnen, tapijt, of u van bloemen houdt, hoeveel dekens u op bed wilt, u kunt me alles vertellen wat u op uw hart hebt. De koffie zal in een mum van tijd op tafel staan.'

Dokter Marek wierp een aandachtige blik op zijn hospita en zijn onrust groeide. De ogen van de oude vrouw stonden hem niet aan, er stortte voortdurend iets in elkaar, het waren de ogen van iemand die schommelde van opgetogenheid naar wanhoop en van wanhoop naar lethargie.

'Ach, mevrouw Frank, ik ben zo'n vriendelijke ontvangst niet gewend, ik weet niet eens wat te zeggen en hoe ik u moet bedanken. Ik ben een bescheiden iemand en verlang slechts weinig, ik heb genoeg aan een schoon bed, een tafel en rust om te werken. Dat is alles.'

Heeft hij iets verkeerd gezegd? Maar daar is hij zich helemaal niet van bewust! De ogen van de oude vrouw verstarde enkele lange seconden, vervolgens stortte de eerdere vriendelijkheid in elkaar tot pijn. Ook haar handen en hoofd verstijfden. Was mevrouw Frank met dokter Marek aan het wandelen geweest, dan was ze nu vast abrupt blijven staan, over het hele

lichaam getroffen door een ongepast woord, een herinnering, een toespeling, door God mag weten wat. De verstijving verslapt eindelijk. De oude vrouw wierp beledigd haar hoofd achterover, liep naar het fornuis, keerde terug met de koffie en gehuld in somber stilzwijgen schonk ze de gast een kopje in. Ze spoorde hem niet aan om suiker en melk te pakken, maar schoof beide met het gebaar van een gekwetste ziel naar hem toe.

De gast pijnigde wanhopig zijn hersens over hoe hij de vinnige stilte kon doorbreken.

‘Uw koffie smaakt heerlijk, mevrouw Frank.’

De tragisch opeengeklemd lippen van de gastvrouw ontspanden en de ogen begonnen te glanzen. Het prijzen van de koffie maakte goed wat dokter Marek daarvoor had aangericht. Maar wat had hij aangericht en hoe?

‘Als ik een van mijn huurders om middernacht wakker maak en zeg: de koffie staat klaar! dan schiet hij onmiddellijk uit bed. De admiraal is hier met geen stok weg te slaan, alleen vanwege mijn koffie. Maar hij zou wel moeten verhuizen, zijn zenuwen spelen hem parten, hij zou een kamer met uitzicht op de rivier moeten nemen, een rivier kalmeert. Het is eigenaardig dat in deze tijd zelfs jonge mensen last van hun zenuwen hebben, die van mij zijn van staal. Was ik gevoelig geweest, dan zou ik me doodtobben: tegenwoordig zijn de zeden zo vrij geworden dat iemand van wie je het ’t minst verwacht zomaar iets grofs tegen je zegt. Heeft meneer Jones verteld dat admiraal Caldwell bij me op kamers woont?’

‘Nee.’

‘Ziet u nou! Vertrouw tegenwoordig nog maar eens op een makelaar! Hoe kun je een huis aanbevelen als je niets over

de mensen zegt? Zijn panden dan enkel muren, een bed, een tafel, gordijnen en een kachel? Heeft meneer Jones ook niets over mij verteld?’

‘Jawel, hij zei ...’

Dokter Marek kon zijn droeve glimlach niet onderdrukken, kennelijk moest hij aan de referentie van de makelaar denken: een kenau! Als hij met die glimlach in godsnaam maar niet opnieuw de oude vrouw met de stalen zenuwen griede!

Maar nee hoor, mevrouw Frank lachte breeduit en sloeg de gast familiair op de schouders: ‘Ik weet toch wat hij heeft gezegd, de deugniet, maar sla er geen acht op, hij overdrijft, het is al lang niet meer zo als vroeger.’

‘Ik vind ook dat meneer Jones een beetje overdrijft. Hij wilde bijvoorbeeld niet dat ik meteen mijn koffer meenam naar mijn nieuwe kamer, dan zou ik geen goede indruk maken, vond hij.’

‘Ziet u nou! Terwijl ik niets liever doe dan mijn huurders helpen met uitpakken. Neemt u nog wat koffie en slurp maar gerust, ik vind dat gesmak van u niet erg.’

Dokter Mareks tong raakte verlamd. Zo graag had hij opnieuw de oude vrouw in de ogen gekeken, maar hij durfde het niet. Hij durft zich niet eens nader bezig te houden met de argwaan die de oude vrouw tot tweemaal toe bij hem heeft gewekt. Hij zal meer luisteren dan praten, het zou toch vreselijk zijn als ... Nee, nee, alles is in orde, iedereen heeft zo zijn eigenaardigheden, of vindt u dat van uzelf niet?’

‘Ik heb al genoeg gehad, mevrouw Frank, vriendelijk bedankt, ik mag niet te veel koffie, mijn hart laat een beetje te wensen over. Zou ik nu mijn kamer kunnen zien?’

‘Hoe bedoelt u – uw kamer?’

Goeie genade, wat was er nu weer gebeurd? Mevrouw Franks trekken hadden een afgesloofd aanzien en haar kunstgebit was ontbloot alsof het op het punt stond te bijten.

‘Ik bedoel ... hoe zeg ik het nu ... De kamer die ik kan betrekken ...?’

‘Maar dat is dan toch wel mijn kamer! Vindt u niet?’

‘Natuurlijk ... vanzelfsprekend ... ik ...’

‘Waarom schreeuwt u?’

‘Maar ik schreeuw helemaal niet, echt niet, dat beeldt u zich maar in!’

De hospita doorboorde de huurder tot op het merg. In haar ogen stortte weer iets in elkaar. Wat borrelde er uit de ruïnes op? Kalmte of een nieuwe storm? De stilte voor de storm kwam bovendrijven. Een lelijke stilte die dokter Mareks boord benauwend strak trok. Hij stond op.

‘Zullen we gaan?’

Het werd zo beschroomd gevraagd dat het bijna om medelijden smeekte.

‘Waarheen?’

‘Waarheen? Naar uw kamer die u zo vriendelijk aan me wilt verhuren.’

‘Dat is niet fair!’

‘Mijn hemel, wat is niet fair?’

‘Nu schreeuwt u weer! Het is niet fair dat u niet wacht tot ik u daartoe uitnodig! Weet u waarom iedereen bij mij eerst koffie moet drinken voor ik beslis of ik hem in huis neem? Omdat ik bij de koffie de mensen volkomen kan doorzien. U wil ik niet, meneer, u kunt echt gaan, maar dan wel alleen en niet naar mijn kamer, maar naar buiten, weg uit mijn huis!’

De waanzinnige oude vrouw ging op haar tenen staan, trok de ochtendjas dicht om haar hals alsof ze het opeens koud had gekregen, deinsde met een vies gezicht voor de verbouwereerde man achteruit en wees autoritair met haar arm naar de deur.

Toen dokter Marek de koffer weer terugsleepte door de gang, hoorde hij achter zijn rug een schelle lach. Hij keek om. Op de trap stond dat jongetje met zijn blaffer, hij hurkte en riep: 'Pief, paf, poef!'

Daar stond hij weer op straat. En nu? Hij hompelde doel-loos verder en sprak gesmoord in zichzelf. Een zwarte man kwam op zijn weg en keek minstens viermaal naar hem om, want hij hoorde de man met de koffer tegen een onzichtbaar iemand zeggen: 'Wat moet ik doen als ik overal alleen maar gekken tegenkom? Dan zijn wij allemaal verloren, zowel ik als zij. Ze zouden nooit begrijpen wat ik overheb voor een tafel en rust, enkel voor een tafel en rust.'

De zwarte man werd ingehaald door een zwarte vrouw. Ze drukte haar machtige boezem tegen de schouder van haar man of geliefde en fluisterde hijgend: 'Ik ben zo van hem geschrokken! Hij is niet dronken, dan zou hij met die koffer niet overeind blijven, maar hij praat hardop in zichzelf. O Joe, blijf altijd voor de winkel op me wachten als je niet naar binnen wilt en als het donker is. Je weet toch dat er hier in de buurt laatst twee vrouwen zijn vermoord.'

Dokter Marek liep tot aan een krantenkiosk. Zonder pauze had hij dit keer anderhalf blok afgelegd. Hij had kracht geput uit de monoloog. Hij kocht een middageditie, die hij uitspreidde om de advertentierubriek te zoeken. De wind bolde de opengeslagen pagina's als zeilen op. Nee, hier kon je

niet lezen. En toch. Toch stond er iets in de krant waardoor de lezer zo geboeid raakte dat zijn gezicht begon te gloeien en zijn mond zich opende als om een kreet te slaken. Het was geen tekst, maar een foto, een foto van een grijze, nette heer die uit een vliegtuig stapte. Dokter Marek glimlachte niet, een glimlach gaf hem immers iets verdrietigs, dat wat nu zijn gezicht liet oplichten was verbazing, hoop en vertrouwen. Hij moest snel ergens de warmte in met brandend licht en vooral met een tafel, ja, met een tafel. Hij keerde terug naar cafetaria Columbia.

Als er vreugde in je zit, is die ook om je heen. De wind verkleumt je oren niet langer en kruipt niet onder je nagels, de lichten zijn opeens een bron van een soort innerlijke warmte en de stralende paneeltjes op de wolkenkrabbers zijn vensters naar de hemel. Je voelt je plotseling bij de mensheid horen, bij die mierenhoop van zich haastende voetgangertjes, wier adem de vorst wonderbaarlijk zichtbaar maakt. Mijn God, wat voelt het goed om onder de mensen te zijn!

Cafetaria Columbia zoemde als een bijenkorf, het rinkelen in de kast met bonnetjes klonk als een vriendelijke verwelkoming, de verhitte meisjes achter de toonbank serveerden bij de thee en koffie een lieflijke glimlach en nog meer, nog iets meer als ze zich vooroverbogen naar de hongerige klanten. De hele met mensen gevulde ruimte was een hoorn des overvloeds, zo veel gerechten, zo veel geuren en zo veel kleuren, zo veel bont gesis, geruis, geborrel en gesputter boven de stroom van monotone stemmen.

Eerst zette hij zijn koffer bij een van de vrije tafeltjes, daarna haalde hij een glas melk, nam ongeduldig plaats en haalde begerig de verfrommelde krant uit de zak van zijn

winterjas. Onder de afbeelding van de grijze man die uit het vliegtuig stapte, stond deze tekst:

De bekende filosoof Julius Wagner, emeritus hoogleraar aan de universiteit van Wenen, is vanmorgen na een reis door Europa teruggekeerd in New York. De geallieerden en de nieuwe Oostenrijkse regering hebben deze vermaarde antifascistische wetenschapper een buitengewone taak toebedeeld bij de wederopbouw van het culturele leven in Oostenrijk.

Hij las het steeds opnieuw en keek zo strak naar het plaatje dat hij uiteindelijk versteende – met al zijn zintuigen ergens in andere tijden weggezakt. Hij reikte naar zijn glas, dronk het in een teug leeg, tilde zijn koffer op en sjouwde ermee naar de telefooncabines. Hij zocht even in het telefoonboek, herhaalde toen zachtjes in zichzelf, om het niet te vergeten, het nummer, tilde de hoorn op en draaide.

‘Zou ik alstublieft professor Wagner kunnen spreken?’

‘Met wie spreek ik? U spreekt met zijn zoon. Vader is er over ongeveer een uur.’

‘Ik ... ben een oud-student van professor Wagner. Marek, Václav Marek, ik zou graag ...’

‘Waar bent u? Komt u toch langs.’

De uitnodiging klonk wonderlijk vanzelfsprekend. En de stem die dokter Marek antwoord gaf klonk lichtzinnig, alsof die toebehoorde aan iemand die een grapje maakte of maar met een half oor luisterde en niet erg over nadacht wat hij zei. Dokter Marek kreeg een kleur van geluk en de zenuwen.

‘Ik kom heel graag langs, ik weet echter niet ... hoe ... ik ben namelijk ...’

‘Weet u het adres soms niet?’

‘Dat wel, dank u, ik heb het zojuist in het telefoonboek opgezocht, maar het is al avond en het is ... een beetje ver weg ...’

‘Maar u kunt toch bij ons blijven slapen. Komt u maar gerust. Wat was uw naam ook weer?’

‘Marek.’

‘En u kent mijn vader van?’

‘Uit Wenen, ik ben een oud-student van hem, zoals ik al zei. Later stopte ik met mijn studie filosofie en ben medicijnen gaan doen.’

‘Geweldig. Ik heb vandaag een arts nodig, dus haast u. Komt u snel deze kant op? U bent zeker psychiater, hè?’

‘Nee, internist.’

‘Jammer. Tot ziens, en haast u. By the way, hebt u voor het avondeten liever pure whisky of een cocktail?’

Lange pauze.

‘Ik ... pardon ... weet het niet ...’

‘Wat?’

In verlegenheid gebracht wist dokter Marek eindelijk verkrampt uit te brengen: ‘Whisky.’

‘Ik ook. Oké, whisky voor u.’

MINISTRY OF CULTURE
CZECH REPUBLIC

Deze uitgave is mede tot stand gekomen dankzij een bijdrage van het Ministerie van Cultuur van de Tsjechische Republiek

Nederlands
letterenfonds
dutch foundation
for literature

De vertaler ontving voor deze vertaling een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds

Oorspronkelijke titel: *Cizinec hledá byt*

Auteur: Egon Hostovský

Oorspronkelijke uitgever: Melantrich, Praag, 1947

Copyright © Erven Egon Hostovský 1947/2017

Copyright © Vertaling uit het Tsjechisch: Edgar de Bruin, 2018

Copyright © Deze uitgave: Zirimiri Press, 2018

Vormgeving omslag en binnenwerk:

Henrike Olasolo en Cristina Richarte

De foto van de auteur is beschikbaar gesteld door Olga Hostovská

Gedrukt en gebonden in Nederland

ISBN 978 94 90042 14 1

NUR 302

De personages en gebeurtenissen van deze roman zijn fictief en eventuele overeenkomsten met bestaande personen, in naam of eigenschap, berusten op louter toeval.

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden veelevoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgeverij en de auteurs.

www.zirimiripress.com